

УДК: 940.5(477)

МУКНАЙЛО ЯЛОВУ: THE WAY TO GOLGOTHA**МИХАЙЛО ЯЛОВИЙ: ШЛЯХ НА ГОЛГОФУ****Turchyna L.V./ Турчина Л.В.***к.іст.н, доц./ c.hist.s., as.prof/*

ORCID: 0000-0003-0390-3195

Kolomiyets K.M./ Коломієць К.М.

ORCID: 0000-0002-2007-1610

*Національний університет "Запорізька політехніка",**Запоріжжя, вул.Жуковського, 64, 69000*

Анотація. Михайло Яловий – один з головних представників Розстріляного відродження (1920-1930-ті рр.). Його талант виявив себе в редакційно-організаційній діяльності. Саме за його людяність, чесність, відданість ідеям справедливого суспільства, він користувався авторитетом та повагою серед більшості своїх колег.

Народжений в українському селі на Полтавщині в родині волосного писаря, М. Яловий успішно закінчив гімназію та вступив до медичного факультету Київського університету Святого Володимира. Вже там проявилася його тяга до справедливості: він стає активним членом популярної на той час партії соціалістів-революціонерів. Лютневу революцію зустрічає на батьківщині, а вже 1918 року після розколу стає одним з найактивніших членів партії УКП(б) – "боротьбистів". Паралельно долучається до редагування газет "Боротьба", "Селянська біднота", "Селянин і робітник". При цьому на той момент парубкові ледве виповнилося 23 роки!

Наступне десятиріччя М. Яловий вже повністю відійшов від політики, а став літератором. Перед нами відкривається цілий перелік письменницьких організацій, в яких він брав участь. Зокрема, "Ударна група поетів-футуристів", "Гарт", ВАПЛІТЕ. В останній він обіймав посаду президента. Показовим є той факт, що до усвідомлення М. Ялового приходить думка, що українська еліта вчергове зрадила свій народ, кинувши його напризволяще.

Після офіційного запровадження політики українізації (?) в Україні відбувається виявлення і знищення рештки інтелектуалів, які ще спроможні були думати про Україну. Цей процес згодом з легкої руки Єжи Гедройця дістав назву Розстріляного відродження. 1933 рік – суцільна трагедія українського народу: Голодомор і початок масових репресій проти інтелектуалів. Один з його представників – Михайло Яловий.

Ключові слова: М. Яловий, Розстріляне відродження, Вільна академія пролетарської літератури (ВАПЛІТЕ).

*І де кінець?**І де початок?**Загубилась душа у нетрях безвісті.**Загубилась людська душа**Безвісно...**Юліан Шпол***Вступ.**

Складні часи на разі переживає Україна. Повномасштабна агресія з боку російської федерації дозволила розставити усі належні крапки над "і" та припинити усвідомлювати усю українську історію через оглядку на "старшого" брата. Не таким він виявився і старшим, з огляду на події війни, що триває. І тут цілком актуальним видається звернення до постаті одного з представників Розстріляного відродження Михайла Ялового.

Україна середини 1920-х років стала полігоном совєтської влади для втілення підступних національних компаній. Перш за все, маємо на увазі політику коренізації. Зрозуміло, що більшість населення охоплювалася українізаційними процесами, а решта нацменшин теж не пасла задніх – відкривалися й функціонували різноманітні національні школи, газети, культурні осередки [1; с. 4-8]. Загалом життя буяло настільки, що до ССРСР емігрували громадяни з сусідніх країн, щоб долучатися до будівництва нового справедливого ладу.

Метою даної роботи є висвітлення ролі Михайла Ялового в процесах українізації, його участі в різноманітних письменницьких об'єднаннях та аналіз його активної громадської позиції.

Історіографія даної проблеми доволі є скупюю. Через кому перераховується прізвище М. Ялового разом з популярними діячами доби без належного аналітичного роз'яснення [2]. Хіба що вибивається з цього ряду передмова до вибраних творів, що вийшла у видавництві "Смолоскип" у 2007 р. Її авторство належить О. Ушкалову й прибрав він до неї цитату з твору М. Хвильового: "Драстуй, Юліане Шпол!" [3]. А ще сюди можна віднести відносно нове видання дослідника з діаспори професора Мирослава Шкандрія "Модерністи, марксистки і нація. Українська літературна дискусія 1920-х років" [4].

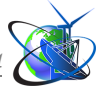
Трохи кращою й багатшою є джерельна база [5], особливо, якщо згадати "Спомини про будинок "Слово" Володимира Куліша [6], "Зустрічі та прощання" Г. Костюка [7] та "Розповідь про неспокій" Ю. Смолича [8]. Однак і тут у новітніх публікаціях у 904 сторінковому доволі пухкому виданні під редакцією Віри Агеєвої під назвою "Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ ст." це прізвище згадано лише 1 раз, і то у статті, що присвячена М. Хвильовому [9].

Основний текст.

Загалом коротко хто такий М. Яловий? Відомий український поет, прозаїк і драматург. Належав до літературної організації "Гарт" і ВАПЛІТЕ (її перший президент), найближчий однодумець Миколи Хвильового. Він народився 5 червня 1895 р. в селі Дар-Надежда Костянтиноградського повіту Полтавської губернії (тепер Харківська обл.) в сім'ї волосного писаря. Окрім Михайла, в сім'ї було ще двоє синів – Костянтин і Григорій. Середню освіту він здобув у Миргородській гімназії, по закінченні якої у 1916 р. вступає на медичний факультет Київського університету Святого Володимира. Тут він повністю замість навчання поринає до революційної діяльності, ставши членом однієї з найвпливовіших у тогочасному політичному житті партії соціалістів-революціонерів.

Після Лютневої революції повернувся в рідні краї, де проводив агітацію серед селян, був обраний головою Костянтиноградського революційного комітету, під час гетьманщини сидів у полтавській в'язниці. За дорученням боротьбистів у роки громадянської війни вів підпільну роботу в Одесі, на Херсонщині [10].

Пізніше він увійде до складу виконкому Костянтиноградської ради

робітничих і солдатських депутатів. Після виокремлення у 1918 р. лівого крила українських есерів в окрему партію ("боротьбистів") М. Яловий стає одним з найпомітніших її діячів. Бере активну участь у виданні газети "Боротьба" та "Селянська біднота" (в останній згодом обіймає посаду головного редактора). Приблизно у цей самий період він працює також редактором газети "Селянин і робітник" інструкторсько-агітаційного поїзда Голови ЦВК України Григорія Петровського. Він організовує боротьбу з німецькими окупаційними військами, гетьманцями.

На початку 1919 р. у складі делегації "боротьбистів" відвідує Галичину. До складу входять він, К. Максимович, М. Христовий та Гуцалюк. Проблема, яка стояла перед ними, виявити і згуртувати навколо себе людей з подібними настроями. Вдалося створити центр у Станіславі, ще невеликі осередки у Коломиї та Дрогобичі. Однак серйозної роботи не вийшло. Цікавим є факт втечі з Галичини. Наприкінці квітня або на початку травня уряд К. Петрушевича викрив їхню організацію – було заарештовано Гуцалюка з усіма протоколами. М. Яловий з М. Христовим утекли від них з-під самого носа зі Станіслава, взявши візника, і дісталися, не згадати вже, до якої станції, потім у Здолбунів, за деякий час у Сарни, а далі з паспортами вчителів, що поверталися на канікули з Рівного до себе додому, з боку червоного фронту прибули до Києва. У ЦК боротьбистів М. Яловий зробив письмову доповідь про становище в Галичині, яку потім майже повністю надрукували у 2-х числах газети "Боротьба" за той час [10].

Тим часом у житті боротьбистської партії почали виникати відверто нездорові явища. Партія сповідувала есерівський, немарксистський світогляд. На практиці те політичне життя, в якому їй доводилося брати практичну участь, примушувало її діяти й розуміти багато речей так, як їх розуміла і як діяла комуністична партія більшовиків. У всякому разі, так відчувала певна частина членів цієї партії, а тому почала думати про доцільність і самої боротьбистської партії, і свого перебування в ній. У цей час деякі товариші просто пішли, подавши заяву про прийом до КП(б)У [10].

Цікавий факт цього періоду: М. Яловий був тісно знайомий з яскравою тогочасною політичною фігурою Василем Елланським (В. Еллан-Блакитний – псевдо). Політичні обставини складаються так, що він був змушений вступити у березні 1920 р. до КП(б)У. Показову характеристику головному герою статті цього часу наводить Іван Майстренко. Він називає його редактором "Селянської бідноти" – "колишній боротьбист, середнього, можна сказати губернського масштабу". Газета виходила тричі на тиждень на 1 аркуші (дві сторінки) сірого обгорткового паперу"[11; с. 159]. М. Яловий, який писав у ній передовиці, доручив цю роботу і автору спогадів. Його статті М. Яловому подобалися, оскільки І. Майстренко мав попередній досвід журналістської роботи. Одного разу він доручив йому написати покайного листа від імені рядового-дезертира. Справа у тому, що через погані харчі, відсутність взуття та обмундирування, приниження національної гідності українців, такі явища стали настільки популярними, що для них були створені Надзвичайні комісії боротьби з дезертирством. І. Майстренко написав такого листа (?). Тобто вже

на підставі такого історичного досвіду ми можемо стверджувати, що наші останні роки між Україною та РФ насправді сповнені фейковими подіями.

Надалі І. Майстренко оповідає про рівень зарплатні у редакції – її вистачало хіба що на пачку доброго "розвісного тютюну-самосаду з Благбазу". Цей базар був забороненим, й міліція його час від часу розганяла. Харчувалися редактори, як і багато інших, в їдальнях ХПО (Харківське споживче товариство), яке люди називали "Хватай, поки осталося" [11; с. 160].

Наприкінці грудня 1920 р. І. Майстренко від'їжджав на Донбас за наказом УКП. У цей же час редакція "Селянської бідноти" отримала за рознарядкою два пальта. Зрозуміло було, що передбачалося їх передати М. Яловому та М. Семенку. Однак своє пальто М. Яловий віддав І. Майстренку, передбачаючи, що попереду буде холодна зима [11; с. 168]. Можемо у даному випадку, разом з автором, тільки підкреслити людяність М. Ялового.

Потім деякий час М. Яловий працював у газеті "Вісті Київського губревкому", відповідальним секретарем журналу "Червоний шлях".

Надзвичайно показовим є факт, що наводить у своєму дослідженні М. Шкандрій. Після палкої дискусії з Андрієм Заливчим 1918 р., що привела його самого до лав КП(б)У, тільки за п'ять років М. Яловий визнав, що "трагедією української революції, українських працюючих мас в той час була майже повальна зрада української інтелігенції, що в рішучий момент... опинилася на боці ворога" [4; с. 49].

Крім організаційно-журналістської діяльності М. Яловий займався і творчістю. Перші літературні спроби М. Яловий розпочав у 1918 р. Вже у 1919 р. у газеті "Селянин і робітник" під прибраним ім'ям Михайло Красний публікуються його агітаційні поезії, а 1920 р. у газеті "Селянська біднота" друкується казка для дорослих "Треба розжувати". Цього ж року вона вийшла й окремою книжечкою [3; с. 8].

На той час М. Яловий сповідує ідеї панфутуризму й пристає до "Аспанфуту". Друковані органи – журнал "Гонг комункульта" (вийшло одне число) і збірка "Гольфштром" (один випуск). Її члени проголошували лівацькі гасла деструкції та екструкції мистецтва, тобто тимчасове використання його в перехідний період як "засіб агітації й пропаганди ідей політичної боротьби", відкидали класичні віршові форми як неприйнятні для пролетарської літератури. Комункультівці порушували питання про планову організацію культури, раціоналізацію побуту, орієнтацію на нові види мистецтва (кіно, фотографія) та ін. [14].

На початку 1920-х рр. можемо спостерігати дразливий політичний аспект проблеми. Більшість політичних українських організацій саморозпустилася або емігрувала. Ті ж, невелика кількість, що лишилися, посідала антиукраїнські позиції та мала українофобські погляди. На підставі цього можемо зробити один висновок: люди, які вміли мислити та аналізувати, знаходили для себе інші форми об'єднань. Більшою мірою для згуртування подібних людей стали письменницькі організації.

Паралельно деякий час 1920 р. М. Яловий перебуває в Москві як представник українського уряду. А вже 1921 р. впритул приступає до

літературно-організаційної роботи: разом з Михайлом Семенком та Василем Олешком засновує "Ударну групу поетів-футуристів". На початках 1925 р. разом з Олексою Слісаренком та Миколою Бажаном переходить до "Гарту", але вже наприкінці цього року спільно з Олесем Досвітнім, Миколою Хвильовим, Майком Йогансенем, Олексою Слісаренком, Миколою Кулішем, Аркадієм Любченком, Остапом Вишнею, Петром Панчем, Іваном Дніпровським, Олександром Копиленком, Григорієм Епіком, Іваном Сенченком, Василем Вразливим створюють власну Вільну Академію Пролетарської Літератури (ВАПЛІТЕ), ставши її першим президентом [3; с. 10].

Десь у цей час відбувається знайомство через М. Ялового І. Майстренка з М. Кулішем. У подальшому це дозволило останнім тісно спілкуватися, І. Майстренко на початку 1930-х рр. звертався до М. Куліша за порадами відносно своїх п'єс і діставав від М. Куліша добрі рекомендації [11; с. 258].

Доволі показовим є факт переслідування членів організації вже на початку 1927 р. Після виступу тов. ПЕТРОВСЬКОГО на нараді працівників нацменшинств серед членів ВАПЛІТЕ спостерігалася розгубленість. Наступного дня після виступу у редакції "Вісті" зібрались ЯЛОВИЙ, ДОСВІТНИЙ, Аркадій ЛЮБЧЕНКО, які перешіптувалися поміж собою. Тим часом, у літературних колах панує переконання, що Центральний Комітет партії серйозно взявся за ВАПЛІТЕ й остаточно її притисне. Одночасно викликає подив тому, що партія через Держвидав, де друкуються члени ВАПЛІТЕ, підтримує останніх. З цього приводу говорять: "...Просто заборонили б Держвидаву друкувати їх твори і ВАПЛІТЕ розпалося би моментально. А то виходить так, що з одного боку їх сварять, а з іншого – підтримують..." [12; с. 43].

Життя складна штука, усім доводиться крутитися. Не був у цьому виключенням і М. Яловий. Він пристав на пропозицію увійти до складу УТОДІКа (Українське товариство драматургів і композиторів) разом з О. Досвітнім та П. Тичиною. Вже на першому засіданні у товаристві намітився розкол. І О. Досвітній, вочевидь, висловлюючи думки своїх колег, хвастася, що скоро вони викинуть з товариства представників неукраїнських меншин. Так невдовзі і сталося...

Пізніше М. Ялового, О. Досвітнього та М. Хвильового виключили з ВАПЛІТЕ з метою збереження організації. Після цього новообраний президент ВАПЛІТЕ М. Куліш мусив виправдовуватися перед ЦК КП(б)У з приводу такого кроку. Як показав час не допомогло: за рік організація також мусила "добровільно саморозпуститися".

Наприкінці лютого 1928 р. М. Яловий потрапляє до щотижневого зведення секретного відділу ДПУ УСРР під назвою "О ХВИЛЕВОМ". Йдеться про лист, написаний йому із-закордону, де М. Хвильовий три місяці перебував на лікуванні. Показовою є фраза останнього, що він буде апелювати до самого Й. Сталіна! Так, міне трохи більше 5 років й апелювати більше не буде до кого. У контексті листа проглядається образа митця на адресата: начебто й він зрадив колегу, звинувативши його в націоналізмі. Однак поруч з цим М. Хвильовий згадує індійський та китайський націоналізми й пояснює їхню вагу й користь.

Можна навести ще кілька фраз з цього, на жаль, перекладеного листа: "Может меня и в самом деле "выслали" за границу. Может действительно моя болезнь была только поводом?... Мое психическое состояние далеко не блестяще. В голову лезет всякая чертовщина (об этом, пожалуйста, никому не говорите). Подумываю над тем, не лучше ли распутать клубок, где-нибудь под экспрессом, идущим из Вены и Азиатской магистрали. А впрочем не обращайтесь внимания на эту лирику. Так с каждым бывает в период упадка сил" [12; с. 284].

М. Яловий був надзвичайно різнобічною людиною. Так, разом зі своїми друзями М. Йогансенем та М. Хвильовим він брав участь у роботі державної комісії, яка під орудою тодішнього наркома освіти УРСР О. Шумського працювала над створенням славетного харківського правопису 1928 р. [13; с. 103].

Надалі події розвивалися доволі стрімко. Довелося шукати нової форми організації. Про ці пошуки цікаво розповідає Г. Костюк у своєму першому з двох томів спогадів. Передісторія створення "Пролітфронту" відбувалася у вітальні ДВУ, де господарював тоді М. Яловий як головний редактор наприкінці серпня 1929 р. [7; с. 263]. Оскільки Г. Костюк щойно приїхав з Києва зі студентської лави, для нього геть усе навколо виглядало незвичним та надзвичайним. Автор споминів, ведучи мову про початки організації "Пролітфронт", так характеризував митця: "Усміхнений, з усіма щиросердечний Михайло Яловий" [7; с. 269].

Ще один епізод, який переповідає Г. Костюк, виступ митця з приводу організації СВУ. "Завжди усміхнений, добродушно дружній Мишко, на цей раз був похмуро сірий. Говорив ніби не своїм жорстким, скрипучим голосом. І це справляло прикре враження. Він сказав, що були у нас на початку деякі сумніви щодо відваги на підпільну та ще й терористичну акцію тих інтелігентів, ба навіть літераторів, яких звинувачено в приналежності до СВУ. Але... – він на мить замовк, – але факти, які щораз більше і більше доступні стають нам, свідчать, що це була... – знову на мить загальмована думка, – небезпечна організація людей, яких життя нічого не навчило" [7; с. 278].

Переважна більшість членів "Пролітфронту" не повірили у те, що група колишніх активних інтелектуалів могла спромогтися на подібну акцію. Автору мемуарів переповідали, що керівництво "Пролітфронту" у складі М. Хвильового, М. Ялового, О. Досвітнього та М. Куліша вирушили за роз'ясненнями до ЦК партії. Їх там прийняли. Але здивувалися, чому відомі письменники мають сумнів стосовно справи СВУ. Запросили навіть з ГПУ чи не самого голову В. Балицького з відповідними "доказовими" документами. Сутність розмови – невідома. Чи вдалося переконати цей квартет інтелектуалів, залишається таємницею [7; с. 279].

Цікавим є факт того, як М. Яловий допомагав молоді влаштуватися на роботу. Стосовно Г. Костюка, який, закінчивши у Києві інститут, мусив відбувати педагогічну практику. Письменник просто подзвонив своєму знайомому вченому секретарю Народного комісаріату освіти О. Бадану й попросив прийняти мене для працевлаштування [7; с. 392]. Що й було днями зроблено! На жаль, надалі Г. Костюк зрідка згадує М. Ялового, хіба що в

переліку одностудців через кому.

Наприкінці життя М. Яловий оселився у будинку "Слово" [15]. І про ці події маємо чудову згадку сина М. Куліша – Володимира. Він пише через кілька десятиліть так: "Михайло Яловий відомий був у літературі як Юліан Шпол. "Міша" був невисокий, кремезний з поголеною головою, з чорними незвичайно розумними очима. Довголітній і незрадний приятель Хвильового, Досвітнього, Вишні, Куліша. Його першого і заарештовано в ніч з 12 на 13 травня 1933 р. Ходили чутки, що Ялового обвинувачували в організації й керівництві терористичною групою, до якої мали належати згадані вище письменники".

Дякуючи В. Кулішу, знаємо про особисте життя М. Ялового. Виявляється, що жив він із вдовою В. Еллана-Блакитного, Лідою Вовчик-Блакитною. Вона мала донечку Майю від Блакитного. М. Яловий дитину надзвичайно любив. Надалі В. Куліш згадує М. Ялового як "добрячого і сердечного сусіда" [6; с. 35,55].

За свідченням Ю. Смолича, який у "Розповідях про неспокій" зізнався, що спостерігав за сценою самогубства М. Хвильового з вікна, яке чи не випадково було навпроти вікон квартири автора "Вальдшнепів". Передсмертні записки М. Хвильового кудись були зникли, а зміст їх він запам'ятав майже дослівно. Повернуто їх у літературний обіг лише у 1988 р. З них стало відомо, що приводом для самогубства Миколи Хвильового був арешт колишнього президента ВАПЛІТЕ Михайла Ялового: в тому арешті М. Хвильовий побачив "розстріл цілої Генерації". А ширше — крах будь-яких ілюзій щодо національного відродження України [16; с. 6].

Доволі показовою є розлога розповідь з детальним цитуванням секретних документів авторів книги О. Бантишева й І. Селюка під назвою "Пастка для еліти", виданій вже у 2004 р. [5; с. 290]. 31 травня 1933 р. М. Ялового виключили з лав КП(б)У за контрреволюційну діяльність. Оперуповноважений секретно-політичного відділу ДПУ УРСР Пустовойтов у своїх звинувальних висновках після допитів стверджував, що "член підпільної боротьбистської організації Яловий М. М. входить до центру УВО". За завданням організації, "яку очолював Шумський, брав участь у групуванні контрреволюційних кадрів серед літераторів... Після розгрому шумськizmu і переходу боротьбистської організації до нової тактики підготовки збройного повстання Яловий брав активну участь у контрреволюційній повстанській роботі, особисто проводячи вербування в Красноградському районі". "Вів також шпигунську роботу, передаючи у польське консульство матеріали шпигунського характеру, мав доручення підготувати замах на тов. Постишева"[5; с. 291].

М. Яловий винним себе не визнав. Його поведінка викликала захоплення у письменницьких колах. Уже в жовтні 1937 р. М. Йогансен свідчив, що невдовзі після арешту автора "Золотих лисенят" С. Мельник у дружній розмові говорив, що це справжній "борець за національну ідею" [3; с. 26].

Судова "трійка" при Колегії ДПУ УРСР своєю постановою від 23 вересня 1933 р. позбавила його волі на 10 років. Спецконвоєм 11 травня 1934 р. він був направлений у Свірлаг ОДПУ м. Лодейне Поле. На заслання судова "трійка"

УНКВС Ленінградської області 9 жовтня 1937 р. винесла вирок: вища міра покарання через розстріл.

За 20 років Військовий трибунал Ленінградського військового округу 19 червня 1957 р. скасував попередні вирoki і справу припинив за відсутністю складу злочину. Михайло Яловий реабілітований посмертно [3; с. 26-27].

Висновки.

У статті були розглянуті основні етапи життя та діяльності Михайла Ялового, яскравого представника доби Розстріляного відродження. Зазначено, що народився М. Яловий в родині волосного писаря, але спромігся закінчити Миргородську гімназію й вступити до Київського університету. Через активну громадську позицію у нього не вийшло закінчити виш. Надалі він вступив до партії "боротьбистів", а згодом до КП(б)У. Під час революційних подій проявив себе як добрий організатор.

Були отримані такі результати: саме ВАПЛІТЕ, де президентом був М. Яловий, в особі М. Хвильового розпочала славетну літературну дискусію 1925-1928 рр. і перемогла в ній, довівши наявність і необхідність національної, специфічної української літератури, орієнтованої на Європу, а не на Росію.

Утвердження тоталітарного режиму призвело до того, що еліта мусила себе якось виражати. На той момент найкращою формою об'єднань була належність до літературної організації. Власне за ініціативою М. Ялового вони створювалися.

Вражає психологічний портрет головного героя статті. Він був справедливим, мужнім, цікавим співрозмовником. Можна стверджувати, що М. Яловий був надзвичайно здібним й талановитим. Вражала його людяність й відповідальність, що підтверджувалася згадками очевидців тих подій, зокрема І. Майстренком, Г. Костюком й маленьким Вовчиком Кулішем.

Початком масового нищення української інтелігенції вважається травень 1933 року, коли 12-13 травня відбулися арешт Михайла Ялового і самогубство Миколи Хвильового, у недобрій пам'яті харківському будинку "Слово".

Кульмінацією дій советського репресивного режиму стали масові розстріли "контрреволюціонерів", вчинені напередодні 20-річчя жовтневого перевороту. Так, 3 листопада 1937 р. в урочищі Сандармох (Карелія) за рішенням трійки було страчено велику групу в'язнів Соловецької тюрми. У списку "українських буржуазних націоналістів", розстріляних 3 листопада, був і М. Яловий.

На допитах в ГПУ М. Яловий тримався дуже стійко. Своєї провини не визнав. Реабілітація фактично прийшла вже у незалежній Україні.

Література:

1. Войславский Л.К. Воспоминания из ушедшего столетия / Харьковская право-защитная группа; Худож.-оформитель А.С. Юхтман. Харьков: Фолио, 2002. 120 с.

2. Яловий Михайло // Українська мала енциклопедія : 16 кн. : у 8 т. / проф. Є. Онацький. Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині. Буенос-Айрес, 1967. Т. 8, кн. XVI : Літери Уш — Я. С. 2124-2125.

3. Ушкалов О. "Драстуй, Юліане Шпол!" // Шпол Юліан. Вибрані твори / Упорядкування, передмова, примітки та коментарі Олександра Ушкалова. К.: Смолоскип, 2007. С.5-27.
4. Михайло Яловий. Українське життя в Севастополі. [Електронний документ.] Режим доступу: http://ukrlife.org/main/evshan/martyrolog_t.htm [Дата звернення 23.04.2023]
5. Бантишев О.Ф., Селюк А.В. Пастка для еліти. К.: Нора-Друк, 2004. 290 с.
6. Куліш В. Слово про будинок "Слово". Спогади. Торонто: Гомін України. 1966. 68 с.
7. Костюк Г. Зустрічі і прощання: Спогади у двох книгах / Передм. М. Жулинського. К.: Смолоскип. 2008. Кн.1. 720 с.
8. Смолич Ю. Розповідь про неспокій. Ч.1. К.: Радянський письменник.1968. 286 с.
9. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ ст. / Під ред. В. Агеєвої. К.: Смолоскип. 2016. 904 с.
10. Проєкт "Воскресіння Розстріляного Відродження": Михайло Яловий. Діалоги зі смертю // [Електронний документ]. Режим доступу: <https://ukraine.segodnya.ua/ukraine/proekt-voskresniya-rozstrlyanogo-vdrozhennya-mihaylo-yaloviy-dalogi-z-smertyu-614071.html> [Дата звернення 23.04.2023]
11. Майстренко І. Історія мого покоління. Спогади учасника революційних подій в Україні. Едмонтон. 1985. 416 с.
12. Українська інтелігенція і влада: Зведення секретного відділу ДПУ УСРР 1927-1929 рр. / Упоряд. В. М. Даниленко. К.: Темпора. 2012. 796 с.
13. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциту. Документи і матеріали / За ред. Л. Масенко. К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія". 2005. 399 с.
14. Асоціація панфутуристів // [Електронний документ]. Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-44471> [Дата звернення 23.04.2023]
15. Турчина Л.В., Спудка І.М. Спочатку було "Слово": від радощів злету до падіння у прірву... (Розстріляне відродження). Zaporizhzhia Historical Review, 2019. № 1 (52). С. 111-116.
16. Смолич Ю. ВАПЛІТЕ і я // Літературна Україна (Київ). 1987. 1 жовтня. С. 6.

References.

1. Voyslavskiy L.K. Vospominaniya iz ushedshego stoletia /Kharkovskaya pravozashchitnaya grupa; Khdozh.-oformitel A.S.Yukhtman. Kharkov: Folio, 2002. 120 s.
2. Yalovyy Mykhaylo // Ukrayins'ka mala entsyklopediya : 16 kn. : u 8 t. / prof. YE. Onatskyu. Nakladom Administratury UAPTS v Arhentyini. Buenos-Ayres, 1967. T. 8, kn. XVI : Litery Ush — YA. S. 2124-2125.
3. Ushkalov O. "Drastuy, Yuliane Shpol!" // Shpol Yuliane. Vybrani tvory / Uporyadkuvannya, peredmova, prymitky ta komentari Oleksandra Ushkalova. K.: Smoloskup, 2007. S.5-27.
4. Yalovyy Mykhaylo. Ukrayins'ke zhyttya v Sevastopoli. [Elektronnyy document]. Shot revival: http://ukrlife.org/main/evshan/martyrolog_t.htm [Data zvernennya 23.04.2023]

5. Bantyshev O.F., Selyuk A.V. Pastka dlya elity. K.: Nora-Druk, 2004. 290 s.
6. Kulish V. Slovo pro budynok " Slovo". Spohady. Toronto: Homin Ukrayiny. 1966. 68 s.
7. Kostyuk H. Zustrichi i proshchannya: Spohady u dvokh knykhakh / Peredm. M. Zhulynskoho. K.: Smoloskyp. 2008. Kn.1. 720 s.
8. Smolych YU. Rozpovid' pro nespokiy. CH.1. K.: Radyans'kyy pys'mennyk. 1968. 286 s.
9. Antolohiya ukrayins'koi literaturno-krytychnoyi dumky pershoyi polovyny XX st. / Pid red. V. Ahyeyevoyi. K. : Smoloskyp. 2016. 904 s.
10. Proyeckt "Voskresinnya Rozstrilyanoho Vidrodzhennya": Mykhaylo Yalovy. Dialohy zi smrttyu // [Elektronnyy document]. Shot revival: <https://ukraine.segodnya.ua/ukraine/proekt-voskresnnya-rozstrilyanogo-vidrodzhennya-mihaylo-yaloviy-dalogi-z-smertyu-614071.html> [Data zvernennya 23.04.2023]
11. Maystrenko I. Istoriya moho pokolinnya. Spohady uchsnyka revolyutsiynykh podiy v Ukrayini. Edmonton. 1985. 416 s.
12. Ukrayins'ka intelihentsiya i vlada: Zvedennya sekretnoho viddilu DPU USRR 1927-1929 rr. / Uporyad. V. M. Danylenko. K.:Tempora. 2012. 796 s.
13. Ukrayins'ka mova u XX storichchi: istoriya linhvotsytu. Dokumenty i materialy / Za red. L. Masenko. K.: Vyd. dim "Kyyevo-Mohylyans'ka akademiya". 2005. 399 s.
14. Asotsiatsiya panfuturystiv // [Elektronnyy document]. Shot revival: <https://esu.com.ua/article-44471> [Data zvernennya 23.04.2023]
15. Turchyna L.V., Spudka I.M. Spochatku bulo "Slovo": vid radoshchiv zletu do padinnya u prirvu... (Rozstrilyane vidrodzhennya). Zaporizhzhia Historical Review, 2019. № 1 (52). S. 111-116.
16. Smolych YU. VAPLITE i ya // Literaturna Ukrayina (Kyyiv). 1987. 1 zhovtnya. S. 6.

Abstract. Mykhailo Yalovy is one of the main representatives of the Shot Revival (1920-1930s). His talent showed itself in editorial and organizational activities. It was because of his humanity, honesty, and devotion to the ideas of a just society that he enjoyed authority and respect among most of his colleagues.

Born in a Ukrainian village in the Poltava region in the family of a parish clerk, M. Yalovy successfully graduated from high school and entered the medical faculty of St. Volodymyr University of Kyiv. Already there, his desire for justice manifested itself: he became an active member of the Socialist Revolutionaries party, which was popular at that time. He meets the February Revolution in his homeland, and already in 1918, after the split, he becomes one of the most active members of the U(b) party - "Bortobists". At the same time, he joins the editing of the newspapers "Borotba", "Peasant Poor", "Peasant and Worker". At the same time, the young man was barely 23 years old!

In the next decade, M. Yalovy completely withdrew from politics and became a writer. We have a whole list of writing organizations in which he participated. In particular, "Percussive group of futurist poets", "Hart". SCREAM In the latter, he held the position of president. The fact that M. Yalovoi is aware of the fact that the Ukrainian elite has once again betrayed its people by abandoning them to their own devices is indicative.

After the official introduction of the policy of Ukrainization (?) in Ukraine, the remaining intellectuals who were still able to think about Ukraine were identified and destroyed. This process later got the name of the Shot Revival from the light hand of Jerzy Gedroyc. 1933 is a complete tragedy of the Ukrainian people: the Holodomor and the beginning of mass repressions against intellectuals. One of its representatives is Mykhailo Yalovy.

Currently, M. Yalovy is the author of a collection of literary works published in 2007 under the pseudonym Yulian Shpol "Selected Works".

Key words: M. Yalovy, Shot revival, Free Academy of Proletarian Literature.

Стаття відправлена: 24.10.2023 р.
© Турчина Л.В., Коломієць К.М.